

Najljubše darilo.

Božična povest. Spisal Ivo Trošt.

ližal se je Sveti večer. Kakor zvoki daljne, ljubke godbe se je bližal in potrkal na okno pri Mladenovih v naši vasi. Vsi so vedeli, da pride, vsi trije otroci so ga pričakovali z veseljem in bojaznijo.

Mladenovi otroci so imeli tisti čas dosti opravila. Zvečer, ko jim je branila burja, niso mogli na izprehod s hišno ali na daljši izlet na saneh s služabnikom

Antonom, ki je obenem tudi osebni služabnik in kočijaž gospoda Mladena. Zvečer torej so marljivo delali doma v igralni sobi priprave in igrače za božično drevesce. V igralni sobi so se tudi učili podnevi, zakaj Mladenovi so bili bogati, pa niso pošiljali otrok v šolo. Vsako popoldne je prihajal gospod učitelj na dom in dopoldne gospica učiteljica k Mladenovim. V sobi pri mizi, kjer so se prej igrali, se je začela šola z vso resnobo in zabavo kakor doli na vasi. Dostikrat sta bili še prekratki tisti dve urici. Seveda: koliko se je bilo treba pomeniti. Nazadnje so celo zapeli katero domačo, če je imel gospod učitelj s seboj gosli.

Zjutraj naslednjega dne pa so izvrševali domače naloge. Hišna Katica je imela često zaraditega dovolj sitnosti. Spraviti je bilo treba pravočasno male zaspance izpod odeje, jih umiti in jih po zajtrku opozoriti na šolsko dolžnost. Često se je zgodilo, da je mali Rado že umit in oblečen smuknil nazaj pod odejo, ko se je Katica bavila z Lino in Mirkom, ki sta bila navadno še zaspala, da se jima ni ljubilo niti zajtrkovati. Mladost pa spanje. Saj je bilo tako lepo v topli sobi, dočim je zunaj snežilo kakor da mora izprazniti pred Božičem vse snežene zaloge pod nebom. Sveče so visele, dolge in blesteče, od streh kakor od stropa v postojnski jami kapniki.

Okrepčani s tečnim zajtrkom bi bili Mladenovi otroci vendar najrajši šli vsi na sneg in led, toda: dolžnost je dolžnost. Vsak učenec, dasi še mlad, ima že svoje dolžnosti. Mladenov papa zahteva, da se vsak njegovih otrok zaveda teh dolžnosti ter jih tudi izpolnjuje. Pritrjala mu je v vsem gospa mama. Toda z njo so bili lažji računi, ker je vselej našla primeren izgovor, ko niso imeli otroci izvršenih nalog.

Ali ko so zgrnili zvezke na prejšnje mesto, se naučili ukazane odstavke, tedaj pa ven, ven na božji zrak, dasi mrzel kakor da je ušel naravnost s severnega tečaja, kjer razsvetljuje v tem času pol leta dolgo noč veličastno trepetajoči severni žar.

Mladenov gradič stoji nekoliko v klancu nad vasjo ob veliki cesti, skoro na samoti. Okolo so gospodarska poslopja, nižje doli ob vodi je skladišče lesa, veletrgovina, žaga in mlin. To so si ogledali že mnogokrat. Dobro zaviti so šli v toplih kožuščkih naprej v vas prav do prve kočje.

Neko dopoldne so se ustavili pred kočjo, jo ogledovali odzunaj, potem še odznotraj. Ubožna je bila že po vnanjosti, zakaj streha je kazala gola rebra,

dimnik je tudi obupal, kdaj dočaka popravila, pa se je nagnil, oslabelel od starosti. Okna in vrata so molče svedočila, da je minila že uprav čestitljiva doba, odkar so postavljena na sedanja mesta. Zob časa se je že naveličal glodati ob njih robovih, zakaj burja ga je nadlegovala pri vztrajnem opraviilu, pa se je zbal prehlada ter popustil; s tem pa je imela kraška gospodovalka utrto pot noter in ven. Branili so se je siromaki s cunjami v oknih namesto šip, s papirjem, starimi deskami in s kamenjem.

Koča je bila samo še po imenu last Ignacija Glasiča. Njen lastnik biva že nekaj let v Ameriki, kjer si bolan ne more prislužiti toliko, da bi poravnal vožnjo k svojim dragim v domovino.

Glasičeva mama je pred leti nabirala v gozdu pozimi suhih drv, da skuha otrokom kosilce. Debel sneg je bil tisto zimo in hud mraz. Od adventne nedelje do svečnice niso izginile ledene cvetice s šip na oknih. Lačna, trudna in slabo oblečena je počivala Glasička z bremenom v snegu in nekoliko zadremala. Sreča, da jo je dobil Mladenov lovec in zdramil; dremala bi bila v samo večnost. Malo živo je spravil domov. Tedaj je ženi ozebla leva roka, da je izgubila štiri prste.

Poleti se je že še nekam prebilo, toda zima je privedla pod Glasičevo streho tudi bedo. Pričakovali so očeta iz Amerike in se tudi bali, da se vrne bolan, onemogel, sebi in drugim v nadlego.

Otrok so imeli Glasičevi petero. Najstarejši, Nace, je služil pri sosedu na vasi in pasel ter opravljal živino, ostali so bili za ta posel še premajhni in preslabotni, pa so morali doma z materjo čakati v bedi in trpljenju — drugačnih časov.

Kakor izginejo zjutraj dolgočasne megle z naših poljan, ko zasije zlato solnce in veli: „V kraj, ve grde megle!“ tako je zableščala radost pod bornim krovom Glasičevim, ko se je prikazala na pragu gospa Mladenova. Za hipec se je umaknila beda ter pomignila radosti, naj se naseli med Glasičevimi otroki. Gospa namreč ni došla nikoli brez primernih daril. Prav dobro ji je bilo znano, česa so Glasičevi najbolj potrebni. Celo obleka je bila otrokom vselej kakor umerjena, takšno jim je podarila. Velela je prinesiti mleka, kruha in drugih živil, dovolila otrokom, da so si nabrali na žagi drv in se ogreli. Da, to so bili srečni časi.

Mali Francek je zlezel na klop pri peči in začel prepevati s kosom kruha v roki. Lenčka ga je mirila in se mu smejala do solz, zakaj najrajša bi bila sama vriskala z njim do hripavosti. Jožek se je veselil poklonjene obleke in tistih časov, ko bo zopet mogel v nji s tovariši v cerkev. Minka je pa sanjala kar ob belem dnevu, kako prijetno bi bilo, ko bi takšnole solnce sreče vedno sijalo v Glasičevo hišo.

Po zgledu Mladenove gospe so se tudi otroci radi ustavljali pri Glasiču in prav otroci Mladenovi so bili poročevalci svoji dobri mami o vsem, česa nimajo pri ubožni družini. Tudi otroci Mladenovi navadno niso prihajali na vas h Glasiču praznih rok. Po navodilu svojih učiteljev in modrih roditeljev so tukaj spoznavali, kako hudo je, če človek nima najpotrebnejših stvari za življenje.

Letos so si izmislili Mladenovi otroci, da presenetijo za Sveti večer Glasičevo družino prav posebno. Miro je obljubil, da napravi jaslice, ki jih postavi pri sosedu pod božično drevesce. Lina je sklenila, da splete Francku dotlej par toplih nogavic in jih sama pripne na veje božičnega drevesca, zakaj Francek je oni dan bos pobiral trske po snegu doli na žagi. Rado je naredil mičnih podobnic za drevesce, svečic in pozlačenih orehov.

Vse se pa mora izvršiti na tihem in skrivoma, da ne zve mama, ki bo gotovo tudi kakor vsako leto obdarila Glasičeve za Božič. Za dobro delo pa ni nikdar zahtevala ali pričakovala zahvale. Enako tudi njeni otroci, ki so poznali izrek: Dobro delo se samo hvali.

Zato so Mladenovi otroci tiste dni pred Božičem marljivo uporabili vse proste ure, da so hiteli izvrševati, kar so obljubili. Prej učna in igralna soba se je takoj premenila v delavnico, kjer je bilo treba nujno delati večer

za večerom. In kako kratkočasno je bilo delo v dober namen! Da bi le ne zvedela mama ali papa in jim očitala samoljubja, častiželjnosti — po krivici, ker skrbno skrivajo svoje izdelke. Celo služabnik Anton, ki je od nekdanjih poseben zaupnik, ne sme vedeti ničesar, da jih ne izda. Oni večer je došel in jih motil pri delu, pa so urno poskrili vse. Niti gledati niso marali njegovih priprav, ki jih je kupil lani, ko je spremljal nekega tujca, očetaovega znanca, po hribih, kjer se je naučil z njim napravljati v prirodi fotografske podobe.

* * *

Sveti večer se je približal. Njegova veličastna pesem je donela kakor mogočen spev mogočnih orgel črez hrib in plan v palačo in kočo. Donela je celo v našo vas, in nje glasovi so odmevali že čisto blizu. Otroci Mladenovi so jih čuli doli ob vodi pod klancem. Ljubko in sladko se je glasila božična pesem v bližajočo se Sveto noč.

Večerna zarja je ožarila v pozdrav oblake in zasnežene gore. Vse je gorelo v bagru in zlatu, vse je hrepenelo v višave, med one nedozirne svetove, kjer se duh osvobodi telesne teže ter plava prost — sam svet med svetovi in v neposredni bližini svojega izvora — Stvarnika samega . . .

Tiho se je bližala Sveta noč v našo vasico, tiho k Mladenovim kakor spev znane, ljubke melodije iz daljave. Bližala se je in približala.

Snežena odeja je krila prirodo, a nocoj se je v proslavo Svete noči celo njena bela barva premenila v bagrenordečo, škrlatno in naposled celo vijoličasto. Komaj pa se je nad vasjo ustavil mrak, je pokukal skozi vsako okno v hišo, kako pridni so nocoj otroci pri jaslícah, kako prepevajo vesele božičnice in časte božje Dete z resno mislijo na ono Sveto noč, ko je zares došel Mesija na svet. Mrak je imel nocoj preveč opravila in ni slišal, kako se je pridružil spevu mogočne božične pesmi iz neznane daljave še glas vseh zvonov v naši dolinici. Mogočen odmev se je razlegal daleč pod nebo, da so vztrepetavale zvezde na obzorju. Zdelo se je, da se vsa priroda zlija v samo eno pesem o Sveti noči, o tistem najblažjem trenutku, ko je človeštvu zasinil žar rešitve. Celo nebo je vnovič zažarelo na zahodu, zažarelo na vso moč . . .

V tem času je spremljala Mladenove otroke Katica h Glasičevim na vas. Nebeško lep večer se jim je zdel, kakor da tudi nocoj prepevajo angelci na višavi. Kako ne? Vse so srečno dodelali. Katica je obljubila, da ne pove mami ničesar, kaj so pripravili Glasičevim. Tudi služabnik Anton je trdil, da nič ne ve, kaj so delali, dasi je bil pozneje še dvakrat zašel med nje, pa so ga odpravili. Torej varnost na vse strani. Ali bo veselja, ko zažari božično drevesce! Rado prižge svečke pri jaslícah, potem razdele darove.

Vsakdo je nesel sam svoje stvari. Tudi hišni so naložili v jerbaš zlate orehe, mah za jaslice in nekaj jabolk. Anton je moral prinesiti že pripravljeno smrečico, saj so mu otroci zložili zanjo iz lastnih prihrankov tri desetice in devet vinarjev.

Temno je bilo še v Glasičevi hiši. Mati je z otroki odmolila angelovo češčenje in se zamislila v boljše čase. Niso bile vesele te misli . . .

Kar vstopijo nenavadni vasovalci: „Dober večer! Ej, mati, luči, luči prosimo! Srečen Božič, mati Glasičeva!“

Mati ni mogla najti užigalic. Je že tako, da ne moreš vzeti, kar bi najrajši, ko je najhujša potreba — kakor nalašč. To ni prav nič oviralo Antona. Znan je bil v hiši, pa je postavil smrečico lepo na mizo, užgal sam svečico za svečico, da je žarelo obenem pred njimi božično drevesce kakor pričarano iz tal. Na vrhu se je lesketala zlata zvezda, na vejah so pa bingljali pozlačeni orehi, sladka jabolka, hruške, celo nekaj grozdov, venec kostanja, tržaških fig, podobic iz malega kruha, ki se je in kakor jih ponujajo na semnjih. To je darovala gospa Mladenova. Morda je Katici le slučajno položila v jervas, ko so odhajali h Glasiču.

Potem so zložili otroci Mladenovi vsak svoje izdelke: Lina nogavice in par toplih zapestnikov, Miro je razložil jaslice, kakor je navada in se tudi spodobi, a Rado dve lični škatlici: v eni svoj stari molitvenik za Joška, ki se je komaj lani zares lotil branja, v drugi pa svinčnik, ki piše rdeče in modro, tri peresnike, pest peres in svoj nožek, ki mu ga je podarila teta za god. Služabnik Anton je odštel med obe škatljici še tri desetice in devet vinarjev, ki so mu jih otroci zložili za smrečico; Katica je pa postavila poleg nogavic za Francka še par novih čreveljčkov, da se je Lini storilo inako, zakaj se ni ona sama domislila kaj takega. Saj ima denar, ki ga je dobila od krstne kumice iz Trsta.

Nato se odpro vrata, v hišo pride Mladenova dekla, položi pred iznenadene otroke poln jervas ter začne razkladati iz njega darila Glasičevim otrokom. Vsi so dobili tople obleke in jedil za praznike. Niti Nace pri sosedu na vasi ni bil pozabljen. Mater so obdarili z veliko zimsko ruto in parom gorke obutve.

Vsi so strmeli — darovalci in obdarovanci — v blesteče božično drevesce kakor v samo srečo bodočih dni. Tako se smehlja človeku samo resnična sreča in samo na Sveti večer — samo enkrat v življenju. Vsi so bili presenečeni. Služabnik Anton je celo zažgal košček magnezije, da je borna soba zasijala kakor kraljevska dvorana z vsemi navzočimi v nebeško lepem svitu; potem je odšel služabnik domov. Za pečjo pa se je oglasila mala Lenka z velikim konjem iz malega kruha v roki. „Oj, srečni čas gre zdaj na nas, iz nebes veseli glas . . .“ In vsi so pomagali, Katica in dekla celo s solzami v očeh. Dolgo, dolgo so peli . . .

Ko so se vračali Mladenovi domov k božičnici, je vprašal mali Rado: „Ali bo tudi pri nas tako lepo?“ — „Še lepše,“ je zatrdila dekla.

Miro in Lina sta pa premišljala, da je najbrž kakorkoli zvedela o njihovem početju mama, in potem bo grajala toli rade volje izvršeno delo milosrčnosti za usiljivo, stremeče po javni pohvali . . .

Krasno božičnico so imeli tisto leto pri Mladenovih. Najstarejši sin Miro je trdil, da ni bilo še nikdar tako lepo. Saj se je zdelo, da se že od mraka, ko je zapel zvon na vasi, ponavlja po vseh hišah in v vseh srcih

veličastna harmonija nikdar končane, najlepše božične pesmi, ki doni v najljubeznivejših kiticah od prizora do prizora, pesem o Sveti noči, o poeziji nedolžnih src, polnih svetih, najnesebičnejših čuvstev. Sveti večer jim je samo ena mehka, ljubka, nikdar dopeta božična pesem.

Toda še ljubkejša, toplejša, veličastnejša in lepša — krona te noči je bila otrokom v srcih zavest o srečno dovršenem činu milosrčnosti. To je bil šele poezije tega večera pravi čar, nepojmljiv vsem onim, ki žanjejo plačilo za dobro delo na svetu. Ali ni prišlo božje dete na svet, da pomaga drugim? Ali za plačilo? — Kakšno? O, ljubezen nesebična, kako te je polna noč božična!

Le doni, vesela božična pesem, le odmevaj po vseh planjavah slovenske domovine: Slava Bogu na višavah in mir ljudem, ki umevajo božično harmonijo. Le doni, le doni! . . .

Teden pozneje se je vnovič bleščalo pri Mladenovih božično drevesce. Praznovali so Silvestrov večer. Zopet so odmevali zvonovi. Nocoj so peli slovo staremu in pozdrav novemu letu, novemu kralju, ki ga je sama ljubezen. Lepa je bila ta pesem in pretresljivo resna obenem, zakaj vsakdo gleda, da ta večer obračuna sam s seboj, koliko je že storil res dobrega in napravi načrt, kako mora uravnati bodočnost, da bo vedno bolj. Resno ga nato spominjajo zvonovi.

Starega leta večer! Tudi pri Mladenovih je bil obračun. Božično drevesce je sijalo v novi krasoti in novih darovih. Pod njim so bila tudi otrokom namenjena posebna darila. Posebno sta ugajali dve fotografski sliki — dovolj veliki in razločni in v lepo izdelanih okvirih.

Segli so najprej po slikah . . .

„Jej, jej,“ se oglasi Miro, ki je ogledaval prvo sliko, „jej, ta-le je prav takšna kot naša Lina. Hi-hi-hi! Na mizi sedi, pa plesti hiti. Hi-hi-hi! Kdo pa tukaj-le žaga? Naš Rado, hi-hi! In to-le smo pa mi. Miro, hi-hi! — Pa tudi luč je naša . . .“

„In ti-le črevlji — ali niso moji?“ vpraša Rado.

„In te-le knjige?“ — „Moj lok.“

„Vse naše in mi —“

„Tudi naši“ — pristavi gospodar veselo.

Miro je pokazal sliko vsem navzočim. Služabnik Anton se je muzal, domača gospa je komaj premagovala srčno veselje. Slednjič so se pogledi vseh uprli v očeta in mamo: odkod ta slika! Samo Katica jo je še ogledovala natančneje in opazila v spodnjem kotu droben listek z napisom: Moje najljubše darilo. M. M. (Maša Mladenova.) Katici je bilo znano, da je to sama domača gospa in se skrivaje ozrla k nji, češ, že umevam.

Miro je potem hitel še k drugi sliki. Tudi tukaj je spoznal najprej sebe in bratca s sestrice, potem Katico, a pozneje: Francka, Joška in Lenko Glasičevo, razločil celo izdelek svojih jaslic pod smrečico, Linine nogavice in pozlačene orehe na božičnem drevescu.

Katica je pogledala tudi tej sliki v spodnji kot okvira. Tam je bil bel listek, na njem pa besede: Moje najlepše darilo. J. M. (Josip Mladen.) Tako se je namreč podpisoval hišni gospodar.

Vsi so vedeli, kaj pomenijo te besede, in v srcih je vzkipelo veselje, da bi bil Rado kar vriskal naravnost h Glasiču in tam razkazal svoje darove in povedal, kaj je na slikah. Tedaj se oglasi gospod Mladen in reče: „Ljubi otroci! Na obeh slikah je vaše dobro delo. Odveč bi vam bila moja pohvala. Oni, ki delajo zato, da bi jih hvalili ljudje, so že prejeli svoje plačilo.“ Tako sv. pismo. Pohvaliti moram samo resnično milosrčnost, ki odseva z obeh slik, kakor tudi Antona, ki je znal ubrati najprimernejši trenutek ter vas fotografski naslikal, kadar se niste nadejali. Vrlo dobro.“

Gospa Mladenova je točila solze veselja, Katica je spravljala novoletne darove, otroci so se pa veselili zavesti, da so zopet ravnali prav . . .

Zunaj so še peli zvonovi, kadili so ljudje z oljčnimi mladikami po hišah in molili, prepevali ob jaslicah, dočim je v prirodi donela veličastna božična pesem o neskončni božji ljubezni, kakor ubrani napev daljnih orgel se je razlegala v srcih usmiljenih zemljanov . . .

